

ΤΖΟΡΤΖ
ΟΡΤΟΥΕΛ

Θ, τι, μου
κάνει

ΚΕΦΙ

δοκίμια για τη λογοτεχνία
και την πολιτική

ΑΝΘΟΛΟΓΗΣΗ - ΕΠΙΜΕΤΡΟ:
ΣΤΑΥΡΟΣ ΣΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΠΑΠΠΟΣ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΘ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Το πτωχοκομείο	11
Ένας απαγχονισμός	25
Η στενή	34
Πυροβολώντας έναν ελέφαντα	50
Προς υπεράσπιση του μυθιστορήματος	63
Μερικές αλήθειες για την Ισπανία	76
Κάρολος Ντίκενς	90
Νέες λέξεις	180
[Αυτοβιογραφικό σημείωμα]	199
Προφητείες του φασισμού	203
Ο προλεταριακός συγγραφέας	209
Τολστόι και Σαίξπηρ	222
Το νόημα ενός ποιήματος	230
Λογοτεχνία και ολοκληρωτισμός	237
Ράντγιαρντ Κίπλινγκ	243
Ουίλιαμ Μπάτλερ Γέιτς	270

Η φυλλαδιογραφία	282
Λογοτεχνία και αριστερά	288
Μαρκ Τουέιν – ένας γελωτοποιός με άδεια	294
Η ποίηση και το μικρόφωνο	302
Ο αγγλικός λαός	317
Προπαγάνδα και δημώδης γλώσσα	387
Άρθουρ Κέστλερ	399
Τομπίας Σμόλετ: ο καλύτερος μυθιστοριογράφος της Σκωτίας	419
[Ελλάδα και Πολωνία, 1945]	427
Ο αντισημιτισμός στη Βρετανία	433
[Δίκη Πολωνών στη Μόσχα και ΕΑΜ]	450
Πρόλογος του συγγραφέα για την ουκρανική έκδοση της <i>Φάρμας των ζώων</i>	455
Καλά κακά βιβλία	463
Η πολιτική της λιμοκτονίας	470
Η παρακμή του αγγλικού φόνου	478
Μπροστά στη μύτη σας	485
Κάποιες σκέψεις για τον κοινό φρύνο	492
Πολιτική εναντίον λογοτεχνίας: Μια εξέταση των <i>Ταξιδιών του Γκιούλιβερ</i>	499
Το ζήτημα της βράβευσης του Πάουντ	534

ΕΠΙΜΕΤΡΟ: Σταύρος Ζουμπουλάκης, Γενναιόδωρη οργή	537
Κατάλογος δοκιμίων του Τζ. Όργουελ στα ελληνικά . .	565
Πρωτότυποι τίτλοι δοκιμίων	567
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	569

Οι σημειώσεις του μεταφραστή συνοδεύονται από την ένδειξη (Σ.τ.Μ.) και οι σημειώσεις των επιμελητών της αγγλικής έκδοσης [*The Collected Essays, Journalism and Letters*, επιμέλεια: Sonia Orwell – Ian Angus, Secker & Warburg, Λονδίνο 1968] από την ένδειξη (Σ.τ.Ε.). Οι σημειώσεις του συγγραφέα δηλώνονται υποσελίδια χωρίς άλλη επισήμανση. Οι τίτλοι των αναφερόμενων έργων εμφανίζονται εντός των κειμένων μεταφρασμένοι στα ελληνικά και στην πρωτότυπη μορφή τους στο Ευρετήριο.

Το πτωχοκομείο*

ΗΤΑΝ ΑΡΓΑ ΤΟ ΑΠΟΓΕΥΜΑ. Καθόμασταν εκεί, σαράντα εννιά άτομα, σαράντα οκτώ άντρες και μια γυναίκα, ξαπλωμένοι στα χόρτα, περιμένοντας ν' ανοίξει το πτωχοκομείο. Ήμασταν πολύ κουρασμένοι για ομιλίες, αραδιασμένοι στο χώμα, ξέπνοοι, με στριφτά τοιγάρα να ξεπροβάλλουν απ' τις καχεκτικές μας μούρες. Αποπάνω μας, ανθισμένα κλαδιά καστανιάς και, πιο πέρα ακόμα, μεγάλα, μάλλινα σύννεφα αιωρούνταν σχεδόν ακίνητα στον καθαρό ουρανό. Έτσι πεταμένοι στο γρασίδι, σαν μιαρά, αστικά σκουπίδια, βρομίζαμε το τοπίο, όπως τα σαρδελοκούτια κι οι χαρτοσακούλες στο ακρογιάλι.

* «The Spike»: τα άσυλα απόρων ή πτωχοκομεία (workhouses) ήταν πολύ διαδεδομένα στην Αγγλία από τον 19ο αιώνα έως τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια. Σ' αυτά φιλοξενούνταν άνθρωποι σε κατάσταση ανέχειας με την προϋπόθεση, όσοι ήταν ικανοί, να εργάζονται για τις ανάγκες του ιδρύματος. Διέθεταν, ωστόσο, συνθήκες και μία πτέρυγα προσωρινής φιλοξενίας, έναν «ξενώνα» (casual ward ή spike), ο οποίος προοριζόταν για να στεγάσει άστεγους και διάφορους αλήτες για λίγες μόνο ημέρες, χωρίς να απαιτείται να εργαστούν, αλλά με πολύ σκληρότερη μεταχείριση από εκείνη που είχαν οι μόνιμοι τρόφιμοι. Ο Όργουελ βρέθηκε εκεί εσκεμμένα κατά την περίοδο της ζωής του που θέλησε να γνωρίσει από κοντά τους απόκληρους των μεγάλων πόλεων, περίοδο που έδωσε ως καρπό τους *Αλήτες του Παρισιού και του Λονδίνου*. (Σ.τ.Μ.)

Γινόταν πολλή κουβέντα για τον επιστάτη αυτού του μέρους. Ήταν πραγματικός δαίμονας, όλοι συμφωνούσαν, ένας βάρβαρος τύραννος, φωνακλάς, ένας βλάσφημος, απάνθρωπος τύπος. Δεν αναγνώριζες ούτε τον ίδιο σου τον εαυτό, όταν ήταν κοντά σου εκείνος, και είχε διώξει τόσους και τόσους στη μέση της νύχτας, επειδή του αντιμίλησαν. Όταν ερχόταν η ώρα για τον έλεγχο στην είσοδο, σ' έψαχνε εξονυχιστικά, λίγο ακόμα και θα σε γυρνούσε ανάποδα, να σε ταρακουνήσει για να πέσουν τα κρυμμένα. Αν σ' έπιανε με καπνό, σε έπαιρνε ο διάβολος κι αν προσπαθούσες να μπεις στο άσυλο με χρήματα (πράγμα παράνομο), ο Θεός βοηθός σου.

Είχα πάνω μου οκτώ πένες. «Για όνομα του Θεού, φίλε» με συμβούλεψε ένας παλιός. «Μην προσπαθήσεις να τα βάλεις μέσα. Θα φας επτά μέρες φυλακή για την απόπειρα!»

Έκρυψα, λοιπόν, τα λεφτά μου σ' έναν λάκκο στη βάση του φράχτη, σηματοδύνοντας το μέρος μ' ένα κομμάτι πυρόλιθο. Ύστερα, βαλθήκαμε να κρύψουμε τα σπέρτα μας και τον καπνό μας, αφού είναι απαγορευμένα σχεδόν σε όλα τα άσυλα απόρων και υποχρεούσαι να τα παραδώσεις στην είσοδο. Τα χώσαμε στις κάλτσες μας, εκτός από το είκοσι, περίπου, τοις εκατό, από μας που δεν διέθεταν κάλτσες κι αναγκάστηκαν να βάλουν τον καπνό μέσα στις μπότες τους, ακόμα και κάτω απ' τα δάχτυλα των ποδιών τους. Παραγεμίσαμε τα πόδια μας ως τους αστράγαλους με παράνομα είδη, τόσο που όποιος μας έβλεπε θα υποπτευόταν κάποια επιδημία ελεφαντίασης. Υπάρχει όμως ένας άγραφος κανόνας που λέει ότι κανείς, ούτε ο πιο σκληρός επιστάτης, δεν ψάχνει κάτω απ' το γόνατο και τελικά πιάστηκε απ' όλους μας μόνο ένας. Αυτός ήταν ο Σκότι, ένας μικρόσωμος, μαλλιαρός αλητάκος

με μπασταρδεμένη προφορά, μεγαλωμένος από οικογένεια κόκνει λίγο έξω απ' τη Γλασκώβη. Ένα τενεκεδάκι που είχε γεμίσει με αποτσίγαρα έπεσε απ' την κάλτσα του τη λάθος στιγμή και του το κατέσχεσαν.

Στις έξι, οι πόρτες άνοιξαν και χωθήκαμε μέσα. Ένας υπεύθυνος στην είσοδο καταχώρισε τα ονόματά μας και άλλα στοιχεία στους καταλόγους, κι έπειτα μας απάλλαξε απ' όποια αποσκευή είχαμε. Η γυναίκα στάλθηκε στο κυρίως ίδρυμα κι εμείς οι υπόλοιποι στην πτέρυγα προσωρινής φιλοξενίας. Ήταν ένα σκοτεινό, κρύο μέρος με ασβεστωμένους τοίχους, που αποτελούνταν απλώς από ένα λουτρό, μια τραπεζαρία και καμιά κατοσταριά στενά, πέτρινα κελιά. Ο διαβόητος επιστάτης μάς περίμενε στην πόρτα και μας οδήγησε στο λουτρό, όπου μας έγδυσαν και μας έψαξαν. Εκείνος ήταν ένας σκληρός τύπος, γύρω στα σαράντα, με στρατιωτικούς τρόπους, που συμπεριφερόταν στους τρόφιμους σαν να 'ταν πρόβατα στη γούρνα, σπρώχνοντάς τους αποδώ κι αποκεί και βρίζοντάς τους κατάμουτρα. Αλλά όταν έφτασε η σειρά μου με κοίταξε καλά καλά και είπε:

«Εσύ μήπως είσαι ευγενής;»

«Υποθέτω πως ναι» είπα εγώ.

Μου 'ριξε άλλη μια έντονη ματιά. «Λοιπόν, αυτό θα πει κακή τύχη, μεγάλε» είπε. «Αυτό θα πει κακή τύχη, ρε γαμώτο». Κι από τότε, του μπήκε στο μυαλό να μου φέρεται συμπονετικά, ίσως και με κάποιον σεβασμό.

Ήταν ένα αηδιαστικό θέαμα αυτό το λουτρό. Όλα τα άσεμνα μυστικά των εσωρούχων μας φανερώνονταν: λεκέδες, σκισίματα και μπαλώματα, σπάγγοι που εκτελούσαν χρέη κουμπιών, στρώσεις επάνω σε στρώσεις κομματιών από υφάσμα-

τα, κάποια από αυτά λιωμένα, ήταν απλώς τρύπες που κρατιόντουσαν μαζί χάρις στη συγκολλητική βρόμα. Το δωμάτιο εξελίχθηκε σ' ένα πιεστικό βάρος από ατμισμένη γύμνια, καθώς η έντονη μυρωδιά ιδρώτα των αλητών ανταγωνιζόταν την άρρωστη αποφορά κοπράνων που ανάδινε το ίδιο το πτωχοκομείο. Κάποιοι απ' τους άλλους αρνήθηκαν να κάνουν μπάνιο κι έπλυναν μόνο τα «ποδοκούρελά» τους, τις απαίσιες, λιγδιασμένες πατσαβούρες, με τις οποίες συνηθίζουν να τυλίγουν τα δάχτυλα των ποδιών τους οι άστεγοι. Ο καθένας μας είχε τρία λεπτά για να μπανιαριστεί. Έξι λιγδιασμένες, γλιστερές πετσέτες έπρεπε να φτάσουν για όλους μας.

Αφού μπανιαριστήκαμε, πήραν τα ρούχα μας και ντυθήκαμε με τις μπλούζες του ασύλου, κάτι γκριζα, βαμβακερά ρούχα σαν νυχτικά που έφταναν ως τη μέση του μηρού. Μετά, μας έστειλαν στην τραπεζαρία, όπου σερβιρίστηκε το δείπνο πάνω στα σανιδένια τραπέζια. Ήταν το κλασικό φαγητό του ασύλου, πάντοτε το ίδιο, πρωί, μεσημέρι, βράδυ – ένα τέταρτο του κιλού ψωμί, λίγη μαργαρίνη και μια κούπα με κάτι σαν τσάι. Μας πήρε πέντε λεπτά να καταπιούμε το φθηνό, ανθυγιεινό φαγητό. Έπειτα, ο επιστάτης έδωσε τρεις βαμβακερές κουβέρτες στον καθένα και μας πήγε να διανυκτερεύσουμε στα κελιά μας. Οι πόρτες κλειδώθηκαν απέξω λίγο πριν τις εφτά το βράδυ και θα έμεναν κλειδωμένες για τις επόμενες δώδεκα ώρες.

Τα κελιά ήταν γύρω στα δυόμισι μέτρα επί ενάμισι και δεν έβαζαν φως από πουθενά, αν εξαιρέσεις ένα μικροσκοπικό παράθυρο με κάγκελα ψηλά στον τοίχο κι ένα ματάκι στην πόρτα. Δεν υπήρχαν καθόλου κοριοί, ενώ σε κάθε δωμάτιο υπήρχε ένας σκελετός κρεβατιού κι ένα αχυρόστρωμα, σπά-

νιες πολυτέλειες και οι δύο. Σε πολλά αντίστοιχα ιδρύματα, κοιμάσαι πάνω σ' ένα ξύλινο ράφι, σε άλλα κοιμάσαι απλώς στο πάτωμα, μ' ένα τυλιγμένο παλτό για μαξιλάρι. Με ατομικό κελί και κρεβάτι, μπορούσα να ελπίζω σε μια ξεκούραστη νύχτα. Αυτή όμως δεν ήρθε τελικά, καθώς πάντοτε κάτι πάει στραβά στην πτέρυγα προσωρινής φιλοξενίας και το πρόβλημα στη συγκεκριμένη, όπως ανακάλυψα πολύ σύντομα, ήταν το κρύο. Είχε μπει ο Μάης και για να τον τιμήσουν –ίσως ως μια μικρή θυσία στους θεούς της άνοιξης– οι ιθύνοντες είχαν κόψει τη θέρμανση. Οι βαμβακερές κουβέρτες ήταν οριακά άχρηστες. Πέρναγες τη νύχτα αλλάζοντας συνέχεια πλευρό, ξυπνώντας μισοπαγωμένος όποτε σ' έπαιρνε για δέκα λεπτά ο ύπνος και περιμένοντας το ξημέρωμα.

Όπως συμβαίνει πάντοτε σ' αυτά τα μέρη, κατάφερα επιτέλους να κοιμηθώ κανονικά όταν έφτασε η ώρα του εγερτηρίου. Ο επιστάτης ήρθε βροντώντας τα βαριά του βήματα στον διάδρομο και ξεκλείδωσε τις πόρτες φωνάζοντάς μας να σηκωθούμε. Αμέσως, ο διάδρομος γέμισε άθλιες, μισοντυμένες φιγούρες που έτρεχαν στο λουτρό, αφού υπήρχε μόνο μία γούβα με νερό για όλους μας κι όποιος έφτανε πρώτος εξυπηρετούνταν καλύτερα απ' τον επόμενο. Όταν έφτασα εγώ, είκοσι αλήτες είχαν ήδη πλύνει τις μούρες τους. Έριξα ένα βλέμμα στη μαύρη λέρα που επέπλεε στο νερό και αποφάσισα να περάσω τη μέρα μου βρόμικος.

Βάλαμε βιαστικά τα ρούχα μας και πήγαμε στην τραπεζαρία για να καταβροχθίσουμε το πρωινό μας. Το ψωμί ήταν πολύ χειρότερο απ' ό,τι συνήθως, γιατί το ηλίθιο, στρατιωτικό μυαλό του επιστάτη είχε αποφασίσει να το κόψει σε φέτες μες στη νύχτα και έγινε σκληρό σαν γαλέτα. Πάντως, πήρα-

με το τσάι μας ευγνώμονες μετά απ' αυτή την κρύα, ανήσυχη νύχτα. Δεν ξέρω τι θα 'καναν οι φτωχοί καρμίρηδες χωρίς τσάι ή, καλύτερα, χωρίς αυτό το πράμα που λανθασμένα αποκαλούν τσάι. Είναι η τροφή τους, το φάρμακό τους, μια πανάκεια ενάντια σε κάθε κακό. Χωρίς τα περίπου πέντε λίτρα που κατεβάζουν καθημερινά, πραγματικά πιστεύω πως δεν θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν την ύπαρξή τους.

Μετά το πρόγευμα, έπρεπε να γδυθούμε ξανά για την ιατρική εξέταση, ένα προληπτικό μέτρο για την ευλογία. Πέρασαν τρία τέταρτα ώσπου να φτάσει ο γιατρός, κατά τη διάρκεια των οποίων είχε κανείς τον χρόνο να κοιτάξει γύρω του και να δει τι είδους άνθρωποι ήμασταν όλοι εμείς. Ήταν ένα διδακτικό θέαμα. Στεκόμασταν ημίγυμνοι και τρέμαμε, στοιχισμένοι σε δύο μακριές σειρές στον διάδρομο. Το διαθλασμένο φως, γαλαζωπό και ψυχρό, έλαμπε πάνω μας με μια ανελέητη διαύγεια. Δεν μπορεί κανείς να φανταστεί, εκτός αν έχει αντικρίσει κάτι παρόμοιο, πόσο πλαδαροί, ξεπεσμένοι κοπρίτες μοιάζαμε. Ξεμαλλιασμένα, τριχωτά, τσαλακωμένα πρόσωπα, αδύναμα στήθη, πόδια ξερακιανά, σακουλιασμένοι μύες – κάθε είδους δυσμορφία και σήψη του σώματος ήταν παρούσα. Όλοι ήταν ζαρωμένοι και χλωμοί, όπως είναι πάντα οι άστεγοι κάτω απ' το παραπλανητικά ηλιοκαμένο τους δέρμα. Δυο τρεις φιγούρες από κείνο το μέρος μένουν ανεξίτηλες στο μυαλό μου. Ο γερο-«μπαμπάκας», εβδομήντα τεσσάρων χρονών, με το ζωνάρι του και τα κόκκινα, υγρά του μάτια· ψωραλέος και λιμασμένος, με αραιό μουσι και ρουφηγμένα μάγουλα, που έμοιαζε με το πτώμα του Λάζαρου σε κάποιο παμπάλαιο πίνακα: ένας βλάκας, που σερνόταν δώθε κείθε χασκογελώντας κι απολαμβάνοντας ντροπαλά το γεγονός ότι

το παντελόνι του έπεφτε, αφήνοντάς τον γυμνό. Όμως πολύ λίγοι από μας ήταν καλύτεροι απ' αυτόν· ούτε δέκα καλοφτιαγμένοι άντρες δεν υπήρχαν ανάμεσά μας, ενώ οι μισοί από μας, θαρρώ, θα έπρεπε μάλλον να βρίσκονται στο νοσοκομείο.

Καθώς ήταν Κυριακή, θα περνούσαμε τη μέρα κλεισμένοι στην πτέρυγα. Με το που έφυγε ο γιατρός, μας έστειλαν πίσω στην τραπεζαρία κι έκλεισαν πίσω μας την πόρτα. Ήταν ένα ασβεστωμένο δωμάτιο, στρωμένο με πέτρινες πλάκες, ανείπωτα θλιβερό μ' αυτή την επίπλωση από φτηνιάρικες, ξύλινες τάβλες και πάγκους, κι αυτή τη μυρωδιά φυλακής. Τα παράθυρα ήταν τόσο ψηλά που κανείς δεν μπορούσε να δει έξω και το μοναδικό διακοσμητικό ήταν ένας κατάλογος κανόνων που απειλούσαν με τρομερές ποινές όσους τυχόν δεν θα μπορούσαν να ελέγξουν τη συμπεριφορά τους. Γεμίσαμε το δωμάτιο τόσο ασφυκτικά, που δεν μπορούσες να κουνήσεις το χέρι σου χωρίς να σκουνηθείς κάποιον. Ήδη, στις οκτώ το πρωί, είχαμε βαρεθεί την αιχμαλωσία μας. Δεν είχαμε τίποτα να πούμε, έξω απ' τα ασήμαντα κουτσομπολιά του δρόμου, κουβέντες για καλύτερα και χειρότερα άσυλα απόρων, τις σπλαχνικές και τις άσπλαχνες περιφέρειες της χώρας, τις ανομίες της αστυνομίας και του «Στρατού της Σωτηρίας». Οι περιπλανώμενοι αλήτες σπάνια ξεφεύγουν απ' αυτή τη θεματολογία· μιλάνε, θα λέγαμε, μόνο για δουλειά. Δεν έχουν να μιλήσουν για κάτι σημαντικότερο, που να μπορεί να ονομαστεί συζήτηση, αφού η εκπληκτική κενότητα των στομαχιών τους δεν αφήνει χώρο για αναζητήσεις στην ψυχή τους. Ο κόσμος τούς πέφτει πολύς. Το επόμενο γεύμα τους δεν είναι ποτέ αρκετά σίγουρο κι έτσι δεν μπορούν παρά να σκέφτονται κάτι άλλο πέρα από αυτό.

Πέρασαν δύο ώρες. Ο γερο- «μπαμπάκας» καθόταν σιωπη-

λός, βυθισμένος στα χρόνια του, με την πλάτη κυρτωμένη σαν τόξο και τα ερεθισμένα μάτια του να στάζουν αργά στο πάτωμα. Ο Τζορτζ, ένας βρόμικος αλήτης, γνωστός για το περίεργο συνήθειό του να κοιμάται φορώντας το καπέλο του, γκρίνιαζε για ένα δεμάτι με ψωμί που είχε χάσει στον δρόμο. Ο Μπιλ ο τζαμπατζής, ο πιο καλοφτιαγμένος άντρας απ' όλους μας, ένας γεροδεμένος ζητιάνος, σαν Ηρακλής, που μύριζε μπίρα ακόμη κι αφού είχε περάσει δώδεκα ώρες μέσα στο άσυλο, έλεγε ιστορίες απ' τα τζαμπατζιλίκια του, για τις μισόλιτρες που τον κερνούσαν στις παμπ και για έναν ιερέα που τον κάρφωσε στην αστυνομία κι έφαγε επτά μέρες στη στενή. Ο Ουίλιαμ και ο Φρεντ, δύο νεαροί, πρώην ψαράδες από το Νόρφολκ, τραγουδούσαν ένα τραγούδι για τη «Δυστυχισμένη Μπέλα», που προδομένη πέθανε μες στο χιόνι. Ο βλάκας φλυαρούσε σχετικά με κάποιον φανταστικό αριστοκράτη που, υποτίθεται, του είχε δώσει κάποτε διακόσιες πενήντα επτά χρυσές λίρες. Κι έτσι περνούσε η ώρα, με αδιάφορες κουβέντες και βαρετές αισχρότητες. Όλοι κάπνιζαν, εκτός απ' τον Σκότι, που του είχαν κατασχέσει τον καπνό και έμοιαζε τόσο μίζερος στην άκαπνή του κατάσταση, που του έδωσα τράκα τα υλικά ενός τσιγάρου. Καπνίζαμε στη ζούλα, κρύβοντας τα τσιγάρα μας σαν σχολιαρόπαιδα κάθε φορά που ακούγαμε το βήμα του επιστάτη, αφού το κάπνισμα, αν και άτυπα επιτρέπταν, ήταν επίσημα απαγορευμένο.

Οι περισσότεροι «φιλοξενούμενοι» περνούσαν δέκα ώρες συνεχόμενες σ' αυτό το θλιβερό δωμάτιο. Είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς πώς το άντεχαν. Έχω καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η βαρεμάρα είναι το χειρότερο απ' όλα τα δεινά του αλήτη, χειρότερο απ' την πείνα και την ταλαιπωρία, χειρότερο

ακόμα κι απ' τη διαρκή αίσθηση της κοινωνικής απαξίωσης. Είναι ένα πραγματικά χαζό είδος βαρβαρότητας να περιορίζει έναν άμαθο άνθρωπο όλη μέρα σ' έναν χώρο, χωρίς καμία ασχολία· είναι σαν να δένεις ένα σκυλί σ' ένα βαρέλι. Μόνο ένας άνθρωπος μορφωμένος, που διαθέτει εντός του την παρηγοριά, μπορεί να αντέξει τον εγκλεισμό. Οι άποροι αλήτες, αγράμματοι τύποι σχεδόν όλοι καθώς είναι, στέκουν απέναντι στη φτώχεια τους με άδεια, στείρα μυαλά. Καθηλωμένοι για δέκα ώρες σ' ένα άβολο παγκάκι, δεν γνωρίζουν κανέναν τρόπο για να κρατήσουν τον εαυτό τους απασχολημένο κι αν σκέφτονται καθόλου, είναι για να κλάψουν την κακή τους τύχη και επειδή λαχταρούν να βρουν κάποια δουλειά. Δεν έχουν μέσα τους τα εφόδια για να υπομείνουν τους δαίμονες της απραξίας. Κι έτσι, αφού τόσο μεγάλο μέρος της ζωής τους το περνούν δίχως να κάνουν κάτι, υποφέρουν εφιαλτικά απ' τη βαρεμάρα.

Στάθηκα πολύ πιο τυχερός απ' τους άλλους, γιατί στις δέκα ο επιστάτης με διάλεξε για την πιο πολυπόθητη δουλειά, τη βοήθεια στην κουζίνα του πτωχοκομείου. Στην πραγματικότητα, δεν υπήρχε και πολλή δουλειά εκεί, οπότε μπόρεσα να το σκάσω και να κρυφτώ σ' ένα υπόστεγο όπου αποθήκευαν πατάτες, μαζί με κάτι άλλα φτωχαδάκια του ιδρύματος, που κρύβονταν για να τη σκαπουλάρουν απ' τις πρωινές, κυριακάτικες εργασίες. Εκεί έκαιγε μια σόμπα και υπήρχαν άνετα καθίσια για να καθίσεις, προηγούμενα τεύχη του *The Family Herald*,* ακόμα κι ένα αντίτυπο από τις ιστορίες του

* *The Family Herald, A Domestic Magazine of Useful Information and Amusement*: εβδομαδιαίο λογοτεχνικό περιοδικό, που εκδιδόταν το διάστημα 1843-1940. (Σ.τ.Μ.)

Ραφλς,* απ' τη βιβλιοθήκη του ιδρύματος. Ήταν παράδεισος σε σχέση με τη δική μας πτέρυγα.

Επίσης, το δείπνο μου προήλθε απ' το τραπέζι του πτωχοκομείου και ήταν ένα απ' τα μεγαλύτερα γεύματα που έφαγα ποτέ. Ένας αλήτης δεν βλέπει τέτοιο γεύμα ούτε δυο φορές τον χρόνο, μέσα ή έξω απ' το άσυλο. Τα φτωχαδάκια που είχα συναντήσει εκεί μου είπαν ότι έτρωγαν μέχρι να σκάσουν κάθε Κυριακή και λιμοκτονούσαν έξι μέρες τη βδομάδα. Όταν ολοκληρώθηκε το γεύμα, ο μάγειρας με έβαλε να κάνω τη λάντζα και μου είπε να πετάξω ό,τι φαγητό είχε περισσέψει. Η φύρα ήταν πρωτοφανής· πιατέλες με βοδινό και κουβάδες γεμάτοι ψωμί και λαχανικά πετιούνταν στα σκουπίδια κι ύστερα βρομίζονταν με φύλλα τσαγιού. Γέμισα ασφυκτικά με καλό φαγητό πέντε κάδους. Κι ενώ το έκανα αυτό, οι συν-τρόφιμοί μου κάθονταν διακόσια μέτρα μακριά με τις κοιλιές τους μισογεμάτες απ' το δείπνο του ξενώνα, το αιώνιο ψωμί και το τσάι, ίσως μαζί με δύο κρύες βραστές πατάτες ο καθένας, προς τιμήν της Κυριακής. Φαίνεται πως το φαγητό πετιόταν εσκεμμένα, προκειμένου να μη δοθεί στους αλήτες.

Στις τρεις, άφησα την κουζίνα και επέστρεψα στην πτέρυγα. Η ανία που κατέκλυζε αυτό το γεμάτο, στενάχωρο δωμάτιο ήταν τώρα αφόρητη. Ακόμα και το κάπνισμα είχε σταματήσει, αφού ο καπνός που μπορεί να διαθέτει ένας αλήτης προέρχεται από μαζεμένα αποτσίγαρα κι έτσι, όπως ένα θηρίο

* Α. Τζ. Ραφλς: μυθιστορηματικός χαρακτήρας του Ε. Ο. Χόρβουνγκ· ο συγγραφέας κυκλοφόρησε τρεις συλλογές διηγημάτων (1899, 1901, 1905) και μια νουβέλα (1909) με τον συγκεκριμένο πρωταγωνιστή, που γνώρισαν μεγάλη επιτυχία. (Σ.τ.Μ.)

που πρέπει να αναζητά τη λεία του, πεθαίνει της πείνας αν μέινει πολύ καιρό μακριά απ' το βοσκοτόπι του πεζοδρομίου. Για να περάσω την ώρα μου, έπιασα κουβέντα μ' έναν κάπως «ανώτερο» τρόφιμο, έναν νεαρό ξυλουργό που φορούσε γιακά και γραβάτα κι ήταν στους δρόμους, όπως είπε, λόγω έλλειψης εργαλείων. Κρατούσε μια απόσταση απ' τους άλλους και συμπεριφερόταν περισσότερο σαν ελεύθερος άνθρωπος παρά σαν τρόφιμος ασύλου απόρων. Είχε, επίσης, λογοτεχνικές ανησυχίες και κουβαλούσε ένα μυθιστόρημα του Σκοτ σε όλες του τις περιπλανήσεις. Μου είπε ότι ποτέ δεν μπήκε σε άσυλο χωρίς να τον οδηγήσει εκεί η πείνα, καθώς προτιμούσε να κοιμάται κάτω από φράχτες ή πίσω από θημωνιές. Την ημέρα ζητιάνευε πάνω κάτω στη νότια ακτή και κοιμόταν σε αποδυτήρια, στις παραλίες, για εβδομάδες.

Μίλησαμε για τη ζωή στον δρόμο. Ασκούσε κριτική στο σύστημα που έκανε τους αλήτες να περνούν δεκατέσσερις ώρες την ημέρα μέσα στον ξενώνα του ασύλου και τις υπόλοιπες δέκα να περπατάνε και να αποφεύγουν την αστυνομία. Μίλησε και για τη δική του περίπτωση – έξι μήνες υπό κρατική μέριμνα για να αποκτήσει εργαλεία που κόστιζαν τρεις λίρες. Ήταν ηλίθιο, είπε.

Μετά, του είπα για τη σπατάλη φαγητού στην κουζίνα και τη γνώμη μου γι' αυτό. Αμέσως, ο τόνος του άλλαξε. Κατάλαβα πως είχα ξυπνήσει τον συντηρητικό, που κοιμάται μέσα σε κάθε Άγγλο εργάτη. Παρόλο που είχε πεινάσει, μαζί με τους υπόλοιπους, βρήκε κατευθείαν λόγους για τους οποίους το φαγητό έπρεπε να πετιέται αντί να δίνεται στους αλήτες. Με επέπληξε με αυστηρό τρόπο.

«Έτσι πρέπει να γίνεται» είπε. «Αν κάνουν αυτά τα μέρη

υπερβολικά ευχάριστα, όλο το σκουπιδαριό της χώρας θ' αρχίσει να συρρέει. Μόνο το κακό φαγητό κρατάει τον απόπατο μακριά. Αυτοί οι αλήτες είναι πολύ τεμπέληδες για δουλειά, αυτό είναι το πρόβλημά τους. Δεν μπορείς να τους ενθαρρύνεις. Είναι σκουπίδια».

Διατύπωσα επιχειρήματα για να του αποδείξω τα λάθη του, αλλά δεν άκουγε. Επέμεινε να επαναλαμβάνει:

«Δεν μπορείς να δείξεις κανένα έλεος σ' αυτούς τους αλήτες – είναι σκέτος απόπατος. Δεν μπορείς να τους κρίνεις με τα ίδια κριτήρια που κρίνεις κανονικούς ανθρώπους σαν εσένα κι εμένα. Είναι σκουπίδια, απλά σκουπίδια».

Ήταν ενδιαφέρον να δεις πόσο διακριτικά ξεχώριζε τον εαυτό του απ' τους άλλους αλήτες. Ήταν στον δρόμο εδώ κι έξι μήνες, αλλά έμοιαζε να υπονοεί ότι στα μάτια του Θεού δεν ήταν αλήτης. Το σώμα του μπορεί να βρίσκεται μέσα στο πτωχοκομείο, όμως το πνεύμα του ίπταται κάπου μακριά, στον καθαρό αιθέρα των μεσαίων στρωμάτων της κοινωνίας.

Οι δείκτες του ρολογιού σέρνονταν γύρω γύρω με εκνευριστική βραδύτητα. Η βαρεμάρα μας ήταν τόση που δεν μιλούσαμε πλέον και οι μοναδικοί ήχοι ήταν βρισιές και απόηχοι χασμουρητών. Απομάκρυνες με το ζόρι τα μάτια σου απ' το ρολόι, θαρρείς για μια αιωνιότητα, κι ύστερα το ξανακοιτούσες, μόνο για να καταλάβεις πως είχαν περάσει τρία λεπτά. Η ανία είχε φράξει τις ψυχές μας σαν κύο, αρνίσιο λίπος. Τα κόκαλά μας πονούσαν εξαιτίας της. Το ρολόι έδειχνε τέσσερις, το δείπνο δεν θα σερβιριζόταν πριν από τις έξι και δεν υπήρχε πια τίποτε αξιόλογο κάτω απ' το περαστικό φεγγάρι.

Επιτέλους, πήγε έξι και ο επιστάτης μαζί με τον βοηθό του έφτασαν με το δείπνο. Οι νυσταγμένοι αλήτες ζώηρεψαν σαν

τα λιοντάρια την ώρα του φαγητού. Αλλά το γεύμα ήταν μια γιγάντια απογοήτευση. Το ψωμί, ήδη αρκετά κακό το πρωί, είχε καταλήξει τώρα πραγματικά να μην τρώγεται· ήταν τόσο σκληρό που ακόμα και τα δυνατότερα σαγόνια δεν μπορούσαν καθόλου να το κουμαντάρουν. Οι πιο ηλικιωμένοι έμειναν ουσιαστικά νηστικοί, ενώ κανείς δεν μπόρεσε να τελειώσει τη μερίδα του, αν και οι περισσότεροι ήμασταν πολύ πεινασμένοι. Μόλις ολοκληρώσαμε, μοιράστηκαν αμέσως οι κουβέρτες και οδηγηθήκαμε γι' άλλη μια φορά στα γυμνά, κρύα κελιά.

Δεκατρείς ώρες πέρασαν. Στις επτά μας ξύπνησαν και μας έστειλαν βιαστικά να τσακωθούμε για το νερό στο μπάνιο κι έπειτα να πάρουμε το μερίδιό μας από ψωμί και τσάι. Ο χρόνος μας στο καταφύγιο είχε τελειώσει, αλλά δεν μπορούσαμε να φύγουμε πριν να μας επανεξετάσει ο γιατρός, αφού οι Αρχές τρέμουν την ευλογία και τη διασπορά της μέσω των αλητών. Ο γιατρός μάς άφησε να περιμένουμε δύο ώρες αυτή τη φορά και είχε πάει δέκα όταν τελικά γλιτώσαμε.

Ήταν επιτέλους ώρα να φύγουμε και μας άφησαν να βγούμε στην αυλή. Πόσο λαμπερά έμοιαζαν όλα και πόσο γλυκά φυσούσαν οι αέρηδες, μετά το σκοτεινό, βρομερό μέρος! Ο επιστάτης έδωσε πίσω στον καθένα τα υπάρχοντα που του είχαν κατασχεθεί κι ένα κομμάτι ψωμί με τυρί για μεσημεριανό, κι ύστερα πήραμε δρόμο, βιαστικά μέχρι να χαθεί απ' τα μάτια μας το ίδρυμα και η πειθαρχία του. Αυτό ήταν το μεσοδιάστημα της ελευθερίας μας. Μετά από μια μέρα και δύο νύχτες σπαταλημένου χρόνου, είχαμε οκτώ ώρες περίπου για την αναψυχή μας, για να χτενίσουμε τους δρόμους ψάχνοντας αποτοσίγαρα, να ζητιανέψουμε και να ψάξουμε δουλειά. Επιπλέον, είχαμε να διανύσουμε τα δέκα, δεκαπέντε, μπορεί και

είκοσι μίλια που μας χώριζαν απ' το επόμενο πτωχοκομείο, όπου το παιχνίδι θα ξανάρχιζε απ' την αρχή.

Ξέθαψα τις οκτώ πένες μου κι έφυγα μαζί με τον Νόμπι, έναν αξιοπρεπή, κακόκεφο αλήτη που κουβαλούσε ένα δεύτερο ζευγάρι μπότες και επισκεπτόταν όλα τα Γραφεία Απασχόλησης. Οι πρώην σύντροφοί μας σκορπίζονταν βόρεια, νότια, ανατολικά και δυτικά, σαν τους κοριοούς σ' ένα στρώμα. Μόνο ο βλάκας χασομερούσε στην είσοδο του ασύλου, μέχρι να τον διώξει ο επιστάτης.

Ο Νόμπι κι εγώ πήραμε τον δρόμο για το Κρόιντον. Ήταν ένας ήσυχος δρόμος, δεν περνούσαν οχήματα, οι καστανιές ήταν καλυμμένες με άνθη σαν μεγάλα κεριά. Ήταν όλα τόσο ήσυχα και είχαν τόσο καθαρές μυρωδιές, που ήταν δύσκολο να συνειδητοποιήσουμε πως λίγα λεπτά πριν ήμασταν στοιβαγμένοι με ένα τσούρμο έγκλειστων, μες στη μυρωδιά της αποχέτευσης και της ποτάσας. Όλοι οι άλλοι είχαν εξαφανιστεί ήταν σαν να ήμασταν εμείς οι δύο οι μόνοι αλήτες στον δρόμο.

Ύστερα, άκουσα ένα βιαστικό βήμα πίσω μου κι ένιωσα ένα χτύπημα στον ώμο. Ήταν ο μικρός Σκότι, που είχε τρέξει στο κατόπι μας, λαχανιασμένος. Έβγαλε ένα σκουριασμένο, τσιγκινο κουτί απ' την τσέπη του. Είχε ένα φιλικό χαμόγελο, σαν άνθρωπος που ξεπληρώνει μια υποχρέωση.

«Ορίστε, φίλε» είπε με εγκάρδιο ύφος. «Σου χρωστάω μερικά αποτοίγαρα. Με κέρασες ένα τσιγάρο χτες. Ο επιστάτης μου 'δωσε πίσω το κουτί μου με τις γόπες, όταν βγήκαμε σήμερα το πρωί. Μια καλή πράξη αξίζει μια δεύτερη. Ορίστε».

Κι έβαλε τέσσερα μουσκεμένα, κατεστραμμένα, άθλια αποτοίγαρα μες στην παλάμη μου.

(1931)

Ο Τζορτζ Όργουελ (1903-1950) υπήρξε σε όλη τη ζωή του ένας άφοβος άνθρωπος, που δεν εντάχθηκε ποτέ σε καμιά πολιτική ορθοδοξία, εξ ορισμού αυτολογοκριτική.

Αντίθετα με πολλούς άλλους σεβαστούς θεράποντες του δοκιμίου, δεν περιφρονεί κανένα θέμα, δεν γράφει μόνο για τα μεγάλα και τα υψηλά, αλλά για όλα όσα συμβαίνουν γύρω του και απασχολούν τους συγκαταρινούς του. Δεν έχει κανενός είδους πνευματικό ελιτισμό.

Μαζί με τους μεγάλους συγγραφείς, διαβάζει και μέτριους ή ασήμαντους, διαβάζει φυλλάδια και μπροσούρες, τιμά, σχεδόν ζηλεύει τα καλά κακά βιβλία, όπως τα αποκαλεί, και για ορισμένα από αυτά πιστεύει ότι θα διαρκέσουν πολύ περισσότερο από τα έργα πολλών τιμημένων από τους διανοούμενους συγγραφέων.

Γράφει κείμενα για το τσάι, τα μπαρ, τα τρένα, τα λουλούδια και τους κήπους, για τα πάντα. Είναι σπουδαίος συγγραφέας, αλλά κρατάει πάντα ζωντανό μέσα του και τον δημοσιογράφο. Δεν θεωρεί κανένα θέμα της ανθρώπινης συνύπαρξης ανάξιο προσοχής. Δεν περιφρονεί τίποτε από όσα απασχολούν τον κοινό άνθρωπο, δεν κοιτάζει από ψηλά. Έχει πάντα κάτι σημαντικό να πει, ακόμη και όταν η αφορμή είναι ασήμαντη.

ISBN:978-618-03-2800-4

9 786180 328004

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 82800

metaixmio.gr